

Ramazan Sarıççek, Diyarbakirli Abdurrahman Avnî ve Şiirleri, Sonçağ Yayınevi, Ankara, 2019 (1. Baskı, 170 sayfa)

Muhammed Felat AKTAN¹

Klasik Türk edebiyatı ile ilgili çalışmalarıyla ön plana çıkan Ramazan Sarıççek son çıkan kitabında Diyarbakirli Abdurrahman Avnî ve şiirlerine yer vermiştir. XIX. yüzyılın ortaları ile XX. başlarında yaşayan Abdurrahman Avnî H. 1243 (M. 1827) senesinde Diyarbakır'da doğmuş, eğitim hayatına bu şehirde başlamış ve yine eğitimini bu şehirde tamamlamıştır. Akabinde memur olarak kaleme çalışmış, sırasıyla vilayet evrak müdür muavini, ardından evrak müdürlüğü yapmıştır. Memurluğunun yanında şiirle iştigal etmiş, küçük bir Dîvânçe yazmıştır. Avnî mahlasını kullanan şairin hayatı ile ilgili bilgiler kısıtlı olduğundan resmî kayıtlarda sadece mezkûr bilgiler tespit edilmiştir.

Nâşir, mecmuadaki resmî yazı ve dilekçelerden yola çıkarak yaşadığı dönemde müellifin kamuda çalıştığını ve memurluk yaptığını ileri sürmektedir. Nitekim M. Şefik Korkusuz'un Osmanlı Arşiv Belgelerinde Diyarbakirli Devlet Memurları adlı eseri bu iddiaları desteklemektedir:

“Silvan kazası Mal Müdürü Ahmed Faik Efendi'nin oğludur. 1300 sene-i hicriyyesinde (sene-i mâliye 1299) nefis-i Diyarbakir kasabasında tevellüd eylediği nüfus tezkere-i Osmâniyyesi sûret-i musaddakasında muharrerdir. Bir müddet Silvan Kazası Mal Kalemine mülâzemetle devam edip vazifesine mübâşereti tarihinden itibaren yüz otuz beş kuruş maaşla kazâ-yı mezkûr dâhilinde Safra Nahiyesi Mal Kitabeti'ne tayin kılınmıştır.” (Korkusuz, 2013:123)

“Mecmuanın şekli ve içeriğine baktığımız zaman Abdurrahman Avnî'nin bir devlet memuru olduğu anlaşılmaktadır. Mecmuada yer alan çeşitli resmî yazı ve dilekçe örnekleri ve bazı yazı müsveddeleri ise bunun en önemli göstergeleridir.” (Sarıççek, 2018:159)

Araştırmacının Sonçağ Yayınlarından çıkan bu eseri Aralık 2019 tarihinde yayınlanmıştır. Turkuaz renkli kapağın sağ ve sol tarafında beyaz olarak çizilmiş şeritler mevcuttur. Şeritler arasında Diyarbakirli Abdurrahman Avnî ve Şiirleri yazmakta, onun altında *rik'a* hattıyla yazılmış ve şaire ait dört mısralık bir kıta yer almaktadır:

Yâdigâr olsun şu sayd eş'ârı tahrîr iderem

Her nizâ' eyler iken hâtıra gelmek dilerem

Min ba'îd icrâh-ı hâtır itmeyeler 'Avnîyâ

Dâ'imâ 'arz u niyâzımdır temennî eylerem

Dîvânçe niteliğinde olan bu çalışma 170 sayfadan ibarettir. Eserin ilk otuz sayfası yazarın hayatı, edebî şahsiyeti ve poetikası hakkındadır. Kitap, içindekiler ve önsöz hariç toplam dokuz bölümden oluşmaktadır. Girişte Abdurrahman Avnî'nin hayatı ve edebî kişiliği, şiir defterinin şekil özellikleri, muhteva özellikleri, şairin Osmanlı sevgisi ve şiirlerde adı geçen şahıslar üzerinde durulmaktadır. Sultan Abdulhamit, şairin dostları Veysî ve Hamit eserde ismi zikredilen kahramanlardır. Bu bölümden sonra yazar Abdurrahman Avnî'nin şiirlerinden yola çıkarak onun poetikası hakkında bilgi verir. Akabinde eserde geçen yerel motifler ve dil unsurları ile ilgili bilgiler yazar tarafından verilir.

¹ Arş. Gör. Dr., Muhammed Felat AKTAN, Dicle Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, muardaf@hotmail.com, ORCID: orcid/org. 0000-0002-6052-969X.

Geliş/Received: 17.03.2020, **Kabul/Accepted:** 07.06.2020

Eserin giriş bölümünde Diyarbakır'ın kültür ve sanat olarak Osmanlı Dönemi'nin önemli merkezlerinden biri olduğu, burada birçok yazar, şair ve ilim adamının yetiştiğinden bahsedilir. Abdurrahman Avnî'nin hayatı ve edebî kişiliğinden bahsettikten sonra yazar, "Dîvânçe"nin muhteva ve şekil açısından incelemesine geçer.

Yazar, muhteva ve şekil incelemesinden sonra bir şairler tablosuna yer vermiştir. Abdurrahman Avnî'ye ait şiirlerin sırası ve beyit sayıları ile ilgili kapsamlı bir çalışma yapılmış ve tüm şiirler düzenli bir şekilde titiz bir çalışma ile araştırmacı tarafından tabloya işlenmiştir.

Sonuç bölümünde genel bir değerlendirme yapan yazar, eseri küçük bir şiir mecmuası olarak tanıtmakta, eserin özetini vererek Abdurrahman Avnî'nin şiirleri hakkında düşüncelerini tavzih etmektedir. Eser her ne kadar XX. yüzyılın başında yazılsa da Eski Anadolu Türkçesine ait arkaik unsurların metinde yer alması dikkat çekmektedir. Bu bölümdeki teknik veriler aktarıldıktan sonra esas metne geçilir. Yüz yirmi sayfadan oluşan bu bölümde Dîvânçe'deki bütün şiirlerin vezinleri uygulanarak verilmiştir. Mecmuanın 36-41. sayfaları arasında "Mekâtib-i Mütenevvi'a" başlığı altında resmî bazı mensur metinlerin kayıtlı olduğu görülmüştür.

Metin sonrasında kaynakça ve dizin verilmiş, nihayetinde metnin tıpkıbasımını esere ek olarak ilave edilmiştir. Kaynakça bölümünde eserin yazımında faydalanan ve doğrudan şair ile ilgili bilgi toplanabilecek kaynakların isimleri verilmiştir. Birinci şiir

Katı efgende-i hâl-i perîşânım meded Allâh

Ki senden gayrı yârim yok amân Allâh meded Allâh

matla beytiyle başlamakta; son şiir ise

Karîb oldı ecel ömrüm gider vaktin tamâm itdi

Vedâlar ey ahibbâ ömrümün son günleri yetdi

beyti ile sona ermiştir.

Sarıçiçek, vezin ile ilgili aksaklıkları dipnotlarda göstermeye çalışmıştır. Yazar, Kırk yedinci şiirde geçen *Hâk-i pâ-y-i şâ'irân 'Avnî-yi nâcîz olan benem* mısralı müseddeste veznin diğerlerinden farklı olarak *Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün* olması gerektiğinden bahseder.

İstinsah tarihi mevcut olmayan bu eser, *rik'a* hattıyla yazılmıştır. Araştırmacı, eserdeki bazı şiirlerden hareketle çalışmanın 1900'lü yılların başında yazıldığını ileri sürmektedir. Tashih amaçlı olarak eserin bazı bölümlerinin üstü çizilip yeniden yazılması, metnin okunmasını güçleştirmiştir. Ayrıca sayfalardaki satır sayılarında birlik yoktur. İlk üç sayfası eksik olan mecmua, dördüncü sayfadan başlamıştır.

Eserde 141 adet manzum metin mevcuttur. Bunların 1'i kasîde, 60'ı gazel, 1'i murabba, 1'i şarkı, 3'ü muhammes, 1'i tahmis, 6'sı kendine, 2'si de Sırrî Hanım ve Nigâhî'ye ait olan 8'i müseddes, 4'ü kıt'a, 14'ü nazm, 13'ü müfred, 34'ü mani, 1'i vezinsiz tebrîkiyyedir. Şair bazı şiirlerinin başına elif, be, mim, ye gibi kafiye harflerini eklemiştir. Eserin derkenarında mensur yazılar mevcuttur. Diyarbakırlı Nigâhî, Şâir Sırrî Hanım, Neccârzâde Rıza'nın birer şiiri bu Dîvânçe'de kayıtlıdır.

Abdurrahman Avnî'nin şiirleri incelendiğinde şairin hem aruz veznini hem de hece veznini kullandığı görülür. Aruz kalıplarından en çok bahr-i remel kalıbı kullanılmıştır. Dolayısıyla eserde en çok *Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün* kalıbına yer verilmiştir. Bahr-i remelden sonra hece bahri sık kullanılmıştır. *Mefâilün mefâilün mefâilün mefâilün* kalıbı, bahr-i heceze en çok kullanılan kalıp olmuştur. Hece vezniyle de şiirler yazan Abdurrahman Avnî, "4+4: 8"li ve "4+3: 7"li hece ölçüsünü kullanmıştır.

Metnin düzenlenmesinde nâşirin izlediği yöntemi ve metnin uygulama aşamasındaki hususları şu şekilde sıralayabiliriz:

*Dîvânçe'deki sayfa numaraları şiirlerin bulunduğu sayfadan başlamak üzere çalışmanın sayfa numarasından başlamış ve köşeli parantez içinde gösterilmiştir.

*Nâşir, şiirlere yazma metindeki sıraya göre numara vermiş, şiirlerin her beyit ve bentlerini de bu yöntemle numaralandırmıştır.

*Dîvânçe'deki Arapça ve Farsça ibarelerin tamamına yakını (2 sözcük hariç) italik olarak verilmiştir.

*Şiirlerde okunamayan ve silik çıkan yerler nâşir tarafından metin tamiri yapılarak köşeli parantez içinde gösterilmiştir.

*Çeviriyazıda sadece uzun ünlüler, ayın, hemze ve nazal n (ñ) gösterilmiştir.

Hülasa eseri genel olarak değerlendirdiğimizde şu tespitlerde bulunabiliriz: Bazı imla hatalarına rağmen eserin titizlikle hazırlandığı görülür. Araştırmacı silik çıkan yerlerde bile okuma gayreti gütmüş, vezinden yararlanarak doğru kelimeleri metin tamiri yöntemiyle çözmeye çalışmıştır. Eser Osmanlı Türkçesiyle yazılmış ve o döneme ait dil unsurlarını barındırmıştır. Eserin klasik Türk edebiyatına katkısı yadsınamaz bir gerçektir. Bugüne kadar Abdurrahman Avnî ve şiirleri ile ilgili çalışma yapılmamıştır. Onun şiirlerinin tanıtılması bakımından eser önemli bir literatür çalışmasıdır.

Abdurrahman Avnî ile ilgili bilgiler sınırlı olduğu için yazar da onun hakkındaki bilgileri sınırlı tutmuştur. Yazar, müellif hakkındaki bilgileri "Dîvânçe"sinden yola çıkarak elde etmiştir. Bunun yanında şiirlerinden yola çıkılarak muhtevanın biraz daha geniş tutulması mümkün olabilirdi. Ayrıca eserde geçen bazı iktibas ve özel terimler italik olarak bir sonraki baskıda gösterilebilir. İlk üç sayfası eksik olan ve nâşir tarafından önsözde belirtilen bu sayfaların ileriki süreçte ortaya çıkması ihtimal dâhilindedir. Araştırmalar sonucunda mezkûr sayfaların ileriki süreçte tespit edildiğinde Dîvânçe'nin sonraki baskılarına nâşir tarafından eklenmesi elzem olur.

XX. yüzyılın başında yazılan eserin normal şartlarda XX. yüzyılın dil hususiyetlerini taşıması gerekir. Örneğin eserde geçen "iderem, dilerem, itmeyeler, eylerem" gibi örnek fiiller "ederim, dilerim, etmeyeler, eylerim" şeklinde yazılarak dönemsel imlaya ve Türkçe'nin fonetiğine daha uygun olacağı düşünülmektedir. Ancak nâşirin Diyarbakır ağzı özelliklerini kullanması ve eserin bütününe bunu yansıtması ayrı bir tartışma konusudur.

Sarıççek, mukayeseli bir çalışma yapmış olup Avnî'nin eserinde yer verdiği sözleri tarihî kaynaklardan, arşivlerden yola çıkarak dipnotlarda belirtmiştir. Ayrıca araştırmacı, şair ile ilgili bilgi yanlışlarını dipnotlarla düzeltmiş ve belirsizlikleri açıklığa kavuşturmaya çalışmıştır. Nâşirin kaynakçadan yeteri kadar yararlandığı görülmüştür. Alfabetik sıraya göre oluşturulan eserde incelenmeyen ya da çalışmada verilmesi gerekip de verilmeyen kaynakların mevcudiyetine rastlanmamıştır.

Bazı imla hataları dışında eserin titiz bir şekilde hazırlandığı, silik ve okunması güç olan kelimelerin ifadelerin gramatikal yapısı, vezni ve anlam açısından uyumu dikkate alınarak metin tamiri ile tamamlandığı görülmüştür. Bu çalışmayla birlikte Abdurrahman Avnî'nin Diyarbakırlı şairler kategorisine ilave edilmesini ve eserin klasik Türk edebiyatı sahasına hayırlı olmasını temenni ediyoruz.

KAYNAKÇA

Korkusuz, Ş. (2013). *Osmanlı Arşiv Belgelerinde Diyarbekirli Devlet Memurları*. İstanbul: Toprak Yayınları.

Sarıççek, R. – Kavruk, H. (2018). *Bilinmeyen Bir Mecmua ve Diyarbakırlı Abdurrahman Avnî'nin Şiirleri*. İstanbul: Ensar Neşriyat.

Sarıççek, R. (2018). *Diyarbakirli Abdurrahman Avnî ve Şiirleri*. Ankara: Sonçağ Yayınları.